

گفت‌وگوی «شرق» با نایب‌رئیس کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس دهم

ایران در برجام مارگزیده است

برجام فعلی در صورت احیا به مراتب شکننده‌تر از توافق ۲۰۱۵ است



عبدالرحمن فتح‌الهی؛ از چهارشنبه گذشته طرح سه موضوع جدید فضای دیپلماسی را تحت تأثیر قرار داده است؛ سه موضوعی که بسیاری معتقدند اساسا با هدف تحت‌الشعاع قراردادن نگاه ایران در دور جدید مذاکرات با هدف پذیرش هرچه سریع‌تر متن پیش‌نویس توافق جوزپ بورل صورت گرفته است. اولین موضوع به تلاش برای ترور جان بولتون بازمی‌گردد. در این راستا وزارت دادگستری آمریکا چهارشنبه گذشته با صدور بیانیه‌ای اعلام کرد فردی به نام شهرام پورصفی، شهروند ایرانی ۴۵ساله ساکن ایالات متحده، قصد داشته برای تلافی ترور سردار سلیمانی (در ژانویه ۲۰۲۰) جان بولتون، مشاور امنیت ملی دولت ترامپ را ترور کند. وزارت دادگستری آمریکا همچنین مدعی شد پورصفی قصد داشته است در اکتبر ۲۰۲۱ (مهر–آبان ۱۴۰۰) با دادن ۳۰۰ هزار دلار به برخی اشخاص در ایالات متحده، آنها را به پیاده‌کردن نقشه ترور جان بولتون یا در واشنگتن یا در مریلند مجاب کند. اگرچه ناصر کنعانی، سخنگوی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، ادعای تلاش برای ترور جان بولتون را رد کرد، اما یک رسانه آمریکایی در گزارشی عنوان کرد به‌جز بولتون، وزیر امور خارجه سابق این کشور نیز هدف کم‌شنور نیز هدف بود. پایگاه خبری – تحلیلی آکسیوس در گزارشی مدعی شد وزارت دادگستری آمریکا به مایک پمپئو اعلام کرده بود وی هدف دوم طرح ایران برای ترور مقامات پیشین آمریکا پس از جان بولتون، مشاور امنیت ملی اسبق کاخ سفید بوده است. این موضوع در شرایطی مطرح شده است که تهران، واشنگتن و طرف‌های اروپایی در بیجوهه مذاکرات احیای برجام هستند. موضوع دوم و سوم که از سوی وال استریت ژورنال مطرح شد، مستقیما به برجام بازمی‌گردد. نشریه مذکور با طرح این ادعا که به متن توافق جوزپ بورل، مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا، دست پیدا کرده است، عنوان کرد: اروپایی‌ها برای حصول هرچه سریع‌تر توافق در روز آخر دور جدید مذاکرات وین، حاضر به دادن امتیازات بیشتری به ایران برای کمک به حل اختلاف‌های پادمانی شده است. افزون بر آن، وال‌استریت ژورنال خاطرنشان می‌کند اروپایی‌ها یک ضرب‌الاجل زمانی را تا ۱۵ آگوست/ ۲۴ مرداد (دوشنبه هفته جاری) برای پذیرش یا رد توافق در نظر گرفته‌اند؛ اما اینکه این ادعاهای سیاسی و رسانه‌ای یا چه هدفی، آن‌هم در این شرایط طرح شده‌اند، سؤالی است که «شرق» پاسخ آن را در گفت‌وگو با محمد جواد جمالی نویندگانی پی خواهد گرفت. در کپ‌وگفت با نایب‌رئیس کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس دهم تلاش شده ابعاد و زوایای مختلف این ادعاها مورد کالبدشکافی قرار گیرد.

مصاحبه را با آخرین تحولات و رویدادها آغاز کنیم. چهارشنبه هفته گذشته وزارت دادگستری آمریکا با صدور بیانیه‌ای ادعایی، تلاش برای ترور جان بولتون، مشاور امنیت

ملی دولت ترامپ به دست فردی به نام شهرام پورصفی از سوی ایران را مطرح کرد. در شرایطی که ایران مشغول بررسی جزئیات توافق مدنظر اروپایی‌هاست و از طرف دیگر قاره سبز در تلاش است تهران این متن پیش‌نویس را بپذیرد، به چه دلیل یا دلایلی این ادعا برای ترور بولتون مطرح شده است؟

دلیل آن کاملا واضح است. ایالات متحده آمریکا و اساسا غرب دارد فضایی را برای ایران شکل می‌دهد تا به فوریت و به اجبار متن پیش‌نویس ادعایی جوزپ بورل در مذاکرات اخیر را بپذیرد.

یعنی طرح ادعای ترور بولتون با مسئله برجام ارتباط دارد؟

بدون شک؛ ببینید شرایطی که ایران در آن قرار دارد، وضعیتی است که نمی‌تواند اصطلاحا بی‌کدار به پای بزند؛ چراکه باید متن جزئیات، بندها، مفاد و خط به خط این توافق مدنظر اتحادیه اروپا را به مدت دو روز بررسی قرار دهد. به هر حال اگر این متن یا هر متن دیگری در نهایت از سوی ایران امضا نشود، یعنی جمهوری اسلامی باید مفاد و تعهدات آن را رسما اجرا کند. این در شرایطی است که اروپایی‌ها و آمریکا با اشرف به این مهم سعی می‌کنند فضایی را برای ایران شکل دهند که تهران تمرکز لازم را روی بررسی جزئیات این پیش‌نویس اخیر نداشته باشد و برای تعدیل فشارها و گریز از وضعیت کنونی پیش‌نویس حال حاضر را امضا کند.

در مقابل آنچه گفتید، خود آمریکایی‌ها پنجشنبه گذشته رسما عنوان کرده‌اند حاضر به امضا و پذیرش متن پیش‌نویس اروپایی‌ها هستند. پس این ادعای شما که غرب به دنبال فشار بر ایران است، ریز سوال می‌رود؟

برای پاسخ به پرسش شما باید به دو نکته اشاره کرد؛ اول آنکه اگر آمریکا مسئله پذیرش متن پیش‌نویس اروپایی‌ها را مطرح کرده است، چندان جدی نیست.

چرا؟

چون طرف اصلی که باید تعهدات مهم، کلیدی و راهبردی را انجام دهد، ایران است. این جمهوری اسلامی است که درخصوص فعالیت‌های هسته‌ای خود باید بند به بند تعهدات را بپذیرد و آن را اجرائی کند. اتفاقا تعهداتی که ایران باید انجام دهد، کاملا قابل راستی‌آزمایی، نظارت و سنجش است؛ یعنی میزان غنی‌سازی، درصد غنا، میزان ذخایر اورانیوم، استفاده از سانتریفیوژها، تعداد آن، نحوه کارکرد مراکز و تأسیسات هسته‌ای در یک بازه زمانی مشخص قابل راستی‌آزمایی است. نکته مهم‌تر اینکه طرف ناظر یعنی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی نیز برای این کار (نظارت بر اقدامات هسته‌ای ایران در صورت احیای برجام) مشخص است. در مقابل این، تعهدات اروپایی‌ها و به‌خصوص آمریکایی‌ها از نظر انتفاع اقتصادی ایران، ذیل احیای برجام است که چندان قابل آزمایش نیست. به همین دلیل است که اصرار ایران بر گرفتن تضمین‌ها در جریان مذاکرات طی ۱۶ ماه گذشته، هم در دولت روحانی و هم در دولت رئیسی اهمیت خود را پیدا می‌کند. **نکته دوم چیست؛ ضمن اینکه براساس شنیده‌ها از طرف ایرانی حاضر در جریان مذاکرات در متن پیش‌نویس توافق ادعایی بورل پیشرفت‌های بهتری حاصل شده و انتفاع اقتصادی ایران هم به مراتب بهتر از متون قبلی است. آیا این نکته می‌تواند به نحو ارزیابی شما را ریز سوال بریزد؟**

اتفاقا نکته دوم من این است که علاوه بر آنکه راستی‌آزمایی تعهدات اروپا و آمریکا درخصوص انتفاع اقتصادی احیای برجام برای ایران طرف مشخصی ندارد و این تهران است که باید خود این راستی‌آزمایی را انجام دهد، از آن طرف اروپایی‌ها و آمریکا به‌راحتی می‌توانند با طرح برخی ادعاها تحریم‌های جدیدی را اعمال کرده یا اصطلاحا تحریم‌هایی را که به واسطه احیای برجام لغو می‌کنند، دوباره برگردانند. پس اول باید درخصوص مسئله انتفاع بهتر اقتصادی ایران از احیای برجام یک چارچوب مشخص

برای راستی‌آزمایی وجود داشته باشد. دوم اینکه حتی در صورت صحت چنین ادعایی نمی‌توان این تضمین را گرفت که در آینده اروپا و آمریکا دو دولت بایند بتوانند فضای لازم را برای انتفاع اقتصادی ما فراهم کنند.

این نکته شما به معنای آن است که توافق در صورت حصول شکننده خواهد بود؛ یعنی برجام کنونی به‌مراتب شکننده‌تر از برجام سال ۲۰۱۵ است؟

این واقعیتی است که نمی‌توان آن را نادیده گرفت. به هر حال مجموعه اتفاقاتی که بعد از خروج ترامپ از برجام شکل گرفت، فضای بی‌اعتمادی را تشدید کرده است. ایران مارگزیده است و باید از ریسمان سیاه و سفید بترسد. ما یک بار طعم عهدشکنی اروپا و آمریکا را در برجام چشیده‌ایم. هیچ وقت نمی‌توان فراموش کرد که دولت سابق آمریکا چه رفتاری در برابر توافقی که صورت گرفت و همه طرفین تعهدات خود را پذیرفته بودند، انجام داد. شما به ترور جان بولتون اشاره کردید؛ اساسا طرح ادعای ترور مشاور امنیت ملی دولت ترامپ به چه دلیل بوده است؟ جز به دلیل اقدام دولت سابق آمریکا در ترور سردار سلیمانی؟! این اقدام اشتباه آمریکایی‌ها در ترور سردار سلیمانی تنش تهران و واشنگتن را به یک نقطه میانجی‌ناپذیر رسانده است.

با این اوصاف شما معتقدید نباید توافقی امضا شود و نباید مذاکرات پی گرفته شود؟

خیر، اتفاقا من معتقدم باید مذاکرات ادامه پیدا کند و برجام احیا شود؛ اما چه مذاکره‌ای؟ با چه دست‌ور کاری؟ و چه برجامی؟ ما باید دقت و هوشمندی لازم درخصوص نحوه پیشبرد مذاکرات و جزئیات توافق، حال متن بورل یا هر متن دیگری داشته باشیم. باید بدانیم چه برجامی را احیا می‌کنیم. پیرو سؤال قبلی شما که عنوان شد برجام فعلی در صورت احیا به‌مراتب شکننده‌تر از توافق سال ۲۰۱۵ است و من هم در آن صحنه گذاشتم، مؤید آن است که باید دقت عمل بیشتری صورت بگیرد. چون معلوم نیست سرنوشت این توافق شکننده به کجا ختم می‌شود؟ ما نمی‌توانیم تعهداتی را در حوزه هسته‌ای به واسطه یک توافق شکننده، حتی به ابتکار عمل بورل و اتحادیه اروپا برای خود تعریف کنیم.

آن‌گونه که وال استریت ژورنال به قلم لارنس نورمن از قول دو منبع آگاه گزارش داده، اتحادیه اروپا به ایران و مسایر طرف‌های احیای برجام گفته است که تا ۱۵ اگوست/ ۲۴ مرداد (دوشنبه هفته جاری) باید پاسخ مثبت یا منفی خود را درباره متن پیشنهادی جوزپ بورل، مسنول سیاست خارجی این اتحادیه، اعلام کنند. طرح این ضرب‌الاجل به چه معناست؟

پیرو پاسخ به سؤال نخست عنوان کردم آمریکا و اروپا از ابعاد مختلف سعی می‌کنند یک فشار روانی برای روی ایران داشته باشند که تهران به فوریت و به اجبار این متن مدنظر اتحادیه اروپا را بپذیرد، یعنی همان‌گونه‌که در جریان مذاکرات اخیر و بعد از آن، مقامات اروپایی مرتبا از نهایی بودن و غیر قابل مذاکره بودن پیش‌نویس بورل می‌گفتند یا طی چند روز گذشته از ادعای تلاش ایران برای ترور جان بولتون خیر داده‌اند، اکنون هم ضرب‌الاجل تا دوشنبه هفته جاری را پیش کشیده‌اند. همه اینها در یک جهت در دستور کار قرار گرفته است که ایران هرچه سریع‌تر این توافق را با مفاد و بندهای آن بپذیرد.

در راستای آنچه گفتید آیا ضرب‌الاجل تا دوشنبه هفته جاری محلی از اعراب ندارد؟

به‌هیچ‌عنوان.

نحوی در دلیل عنوان باوری دارید؟

چون اگر دقت کرده باشید، اروپایی‌ها مرتبا دست به عقب‌نشینی و تعدیل مواضع خود می‌زنند. زمانی از نهایی‌بودن توافق گفتند و اینکه این متن تغییرپذیر نیست. در مقابل آن ایران عنوان کرده بود که این متن نهایی نیست و باید روی جزئیاتش بررسی‌های لازم و حتی تغییرات احتمالی صورت بگیرد. ضمن اینکه آمریکایی‌ها هم مستقلا ادعاهای مشابهی را انجام دادند.

کدام عقب‌نشینی؟



سیاسی و دیپلماتیک اختلافات پادمانی با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی را برای همیشه ببندد؛ آیا تهران چنین قصدی دارد؟

من درخصوص این مسئله، نگاه کاملا بدبینانه دارم تا جایی که حتی اگر ایران موفق به گرفتن این تضمین شود باز هم این امکان وجود دارد که PMD دوباره پیش کشیده شود. چون همان‌گونه که گفتم PMD برای آمریکا و اسرائیل اهمیت بسیار زیادی دارد، چراکه می‌توانند از PMD در ابعاد مختلف استفاده لازم را ببرند. من به‌خاطر دارم که در دوران حضور در کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس دهم، آژانس بین‌المللی انرژی اتمی و همین آقای گروسی بارها خواستار دسترسی به برخی اماکن هسته‌ای ایران به بهانه‌های واهی و براساس اسناد جاسوسی رژیم صهیونیستی بودند.

همان زمان به وزارت امور خارجه، آقای ظریف و نیز سازمان انرژی اتمی درخصوص این زیاده‌خواهی‌های آژانس و رفتارهای شخص گروسی هشدار دادیم. چون ادعای بازرسی و دسترسی به اماکن توسط آژانس علاوه بر تأسیسات هسته‌ای به مراکز نظامی ایران هم کشیده شد. این رفتار نشان می‌دهد که هیچ حد یقف و سقفی برای بازرسی‌های آژانس بین‌المللی انرژی اتمی وجود ندارد و هر زمان براساس کوچک‌ترین ادعایی و با تحریک رژیم صهیونیستی، آمریکایی‌ها و… می‌توان دوباره ابعاد نظامی را به پرونده فعالیت‌های صلح‌آمیز هسته‌ای ایران چسباند و دوباره PMD را فعال خواهند کرد و به‌دنبال این شرایط مرتب درخواست برای بررسی و بازدید از اماکن هسته‌ای و نظامی ایران در دستور کار قرار گیرد. پس مطمئن باشید حتی اگر ایران با بازرسی آژانس از این مراکز موافقت کند، در آینده هم دوباره درخواست‌های جدید مطرح خواهد شد. آژانس بین‌المللی انرژی اتمی و رافائل گروسی به‌عنوان مدیر کل آن به‌دنبال راستی‌آزمایی و نظارت نیست، بلکه به دنبال فشار به ایران است. زمانی که رافائل گروسی در آستانه برگزاری نشست فصلی شورای حکام به مریزمن‌های اشغالی سفر می‌کند و تحت تأثیر تحریکات، اسناد و ادعای واهی صهیونیست‌ها، اعضای شورای حکام را به صدور قطع‌نامه علیه ایران وامی‌دارد، نشان می‌دهد که این فرد به‌مراتب جدی‌تر از این محمد البرادعی و یوکیا امانو به دنبال فشار بر ایران است.

از زمانی که آژانس به اسامی دانشمندان هسته‌ای ایران دست پیدا کرد ترورها توسط اسرائیل شروع شد و هر زمان که بازرسان از مراکز هسته‌ای ایران بازدید کردند، حملات پهلپه‌ای و خرابکاری صهیونیست‌ها در نظرت، تسای کرج و… واج گرفت. قطعا نمی‌توان این هزرمانی و رابطه را نادیده گرفت. از همه مهم‌تر هر زمان که قرار بوده گزارشی از سوی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی و مدیر کل آن درباره فعالیت‌های هسته‌ای ایران ترامپ در ترور سردار سلیمانی یا حتی اگر این اقداماتی است که قطعا تبعات آن، هم در کوتاه‌مدت، هم در میان‌مدت و هم به بلندمدت خود را نشان خواهد داد؛ تبعات کوتاه‌مدت آن حمله موشکی ایران به پایگاه عین‌الاسد بود. تبعات میان‌مدتش می‌تواند در ایجاد یک فضای ناامن روانی برای تمام عوامل ترور سردار سلیمانی در داخل خاک آمریکا باشد و آثار بلندمدت آن در میانجی‌ناپذیرشدن تقابل آمریکا و ایران بعد از این ترور خود را نشان خواهد داد.

باز هم وال استریت ژورنال مدعی است که اتحادیه اروپا در روز آخر مذاکرات وین امتیازی بی‌سابقه برای ایران بر سر اختلافات پادمانی در متن توافق گنجانده است. این نشریه می‌گوید به متن توافق بورل دست پیدا کرده و در این توافق قید شده است؛ در صورتی که تهران با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی همکاری کند. ایالات متحده و سایر طرف‌های مذاکره از شورای حکام خواهند خواست که به تحقیقات خود در این زمینه پایان دهند. البته وال استریت‌ژورنال در ادامه مطرح می‌کند که ذیل این پیش‌نویس از ایران خواسته شده به پرسش‌های آژانس با هدف شفاف‌سازی پاسخ دهد و با پرداختن برنگرانی‌های آژانس، پیش از اجراشدن برجام موافقت کند. این ادعا با چه هدفی طرح شده است؟

اولا به نظر من برخی سخنان داخلی پیرامون فعالیت‌های هسته‌ای ایران موضوع‌گیری‌های دقیق و با هماهنگی بوده است تا عملا موازنه‌سازی تهدید، موازنه‌سازی وحشت و همچنین افزایش توان جهانی‌زد دیپلماتیک شکل بگیرد. در ثانی تأکید روی این مسئله که ایران توان ساخت سلاح هسته‌ای را دارد، اما تمایلیش را ندارد، گزاره‌ای است که باید به شکل روشن‌تری به گوش آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، اعضای شورای حکام و کل جامعه جهانی برسد که ایران با وجود توان ساخت سلاح هسته‌ای تمایلیش را ندارد.

مانوروی این گزاره چه فایده، دستاورد و خروجی‌ای برای ایران دارد؟

اگر بخوایم به‌طور مشخص به سؤال شما پاسخ دهم تا بیش از آنکه ایران بخواهد غنی‌سازی بالاتر از ۶۲.۳ داشته باشد، آژانس بین‌المللی انرژی اتمی و غرب سعی در تعلیق برخی اقدامات هسته‌ای ایران داشت.

اما به نظر می‌رسد بعد از بیانیه سعدآباد در زمان جک استراوا، یوشکا فیشر و دومینیک دولین (وزرای امور خارجه انگلیس، آلمان و فرانسه) شرایط به کلی تغییر کرد؛ غنی‌سازی ۵ درصدی، ۲۰ درصدی، ۶۰ درصدی و حتی احتمال غنی‌سازی ۹۰ درصدی از سوی ایران زمینه‌ساز این تغییر نبود؟

باید ببینیم چه کسی یا چه کسانی ایران را وادار کردند به غنی‌سازی ۵ درصد، ۲۰ درصد و ۶۰ درصد برسند. زمانی که در دولت دهم غربی‌ها از دادن سوخت ۲۰ درصد به ایران امتناع کردند ما به سمت تولید این رقیتم، بعد از آنکه دونالد ترامپ از برجام خارج شد، بعد از آنکه یک سال دولت روحانی صبر استراتژیک را در پیش گرفت و کماکان شاهد اعمال سیاست فشار حداکثری دولت سابق آمریکا بودیم و دولت بایدن هم با وجود تمام ادعاها برای انتقاد از اقدامات دولت ترامپ ذیل خروج از برجام، همان رفتار را در پیش می‌گرفت و تحریم‌ها را تشدید می‌کرد و به کنترارش اروپایی‌ها در مقام حرف به حمایت از برجام بسته‌نده کرده بودند و در عمل هیچ‌گونه تلاش‌ی برای انتفاع اقتصادی ایران از برجام نداشتند و به موازاتش آژانس بین‌المللی انرژی اتمی هم به‌خصوص در دوره گروسی رفتار صادقانه‌ای از خود نشان نداد، ایران هم در سایه خرابکاری اسرائیل در تأسیسات نظنسر در چارچوب ماده یک قانون اقدام راهبردی برای لغو تحریم‌ها و صیانت از منافع ملت ایران مصوب مجلس یازدهم، غنی‌سازی ۶۰ درصد را آغاز کرد. نکته مهم‌تر این است باید به آن اشاره کرد این است که از زمانی که ایران غنی‌سازی بالاتر از ۶۲.۳ را در دستور کار قرار داده است دیگر مسئله تعلیق فعالیت‌های ایران مطرح نیست، بلکه پذیرش حقوق هسته‌ای و دادن امتیاز به تهران مطرح شد.

حمله به سلمان رشدی در نیویورک

ایستا؛ نویسنده مرتد کتاب «آیات شیطانی» در نیویورک با سلاح سرد مورد حمله قرار گرفت. آسوشیتدپرس روز جمعه گزارش داد که سلمان رشدی، نویسنده مرتد کتاب «آیات شیطانی» هنگامی که قصد سخنرانی در نیویورک را داشت، مورد حمله قرار گرفت. شاهدان عینی به آسوشیتدپرس گفتند زمانی که رشدی در حال معرفی‌شدن بود، مردی به سوی وی رفت و او را با مشت یا چاقو مورد حمله قرار داد. به گفته این شاهدان، رشدی پس از حمله به روی زمین افتاده و مهاجم دستگیر شده است.